

De jobbar för att säkra hajens framtid

I Australien lever nästan hälften av världens alla hajarter. Landet kan till skillnad från många andra länder visa upp en positiv trend i bevarandearbetet. Men när hajarna blir fler i närheten av där människor bor uppstår även problem. GP följde med ut på märkning av tjurhajar.

Dykaren sträcker ut en rejäl fiskbit mot den grå amhajan som sveper in ovanifrån och får sin belöning.

– Wow, utbrister en grupp besökare som befinner sig i glastunneln och ser på när hajarna blir matade i akvariet.

En skylt beskriver att hajarten, en av sju på akvariet, är en nyckelart som tidigare minskade i antal eftersom den var lätt att fiska och höll till på utsatta platser, som utanför Sydney.

De stora tänderna, som är böjda ut från käkarna, gav hajen ett skräckinjagande intryck som även gav den namnet ”sandtigerhajen” och ytterligare spädde på det dåliga ryktet, trots att arten är ofarlig för människan.

– Nu är den skyddad som art, säger Oliver Underwood, kurator vid Sea Life-akvariet i Queensland's Sunshine Coast.

Det har gjorts att sandtigerhajen och andra skyddade arter som vithajen nu ökar i antal i Australien. Det fiskas fortfarande haj i australiensiska vatten, men fångsten är reglerad till skillnad från grannländer som Indonesien där hajfångst är utbrett och hotar många arter. Ett välreglerat fiske i Australien har sett hajbestånden växa till sig de senaste årtiondena. Det är givetvis positivt ur miljösynpunkt men kan även ställa till med problem.

Australiens befolkning växer snabbt, framför allt längs kusterna där vattenaktiviteter som surfing blir allt vanligare. Genom klimatförändringarna värms havsvattnet upp och många hajar kommer allt närmare kusterna. Det är en ekva-

”
Genom forskningen hoppas vi få reda på mer om tjurhajarna och om de behöver utökad skydd i flodsystemen här i Sunshine Coast.

Bonnie Holmes
Forskare

tion som inte är lika positiv, där det har skett många attacker med dödlig utgång på sistone, bland annat ifjol med tre surfare i delstaten South Australia. Sydneys berömda hamn är hem till de tre hajarter som anses farligast för människan: vithajen, tigerhajen och tjurhajen. Trots det så är det väldigt ovanligt med hajattacker i Sydney.

Tjurhajar trivs längre norrut i de varmare vattnen i Queensland.

Forskaren Bonnie Holmes mäter en tjurhaj.

De kommer ner till Sydney under sommarmånaderna, när det är vinter i Sverige, för att ta del av de uppvärmda temperaturerna. Genom ett föränderligt klimat är det ett beteende som kan förlängas menar marinbiologen Bonnie Holmes från Sunshine Coast-universitet, som även har en doktorsexamen i tigerhajar. Hon berättar att Sydney snart kan få både tjurhajar och ”tropiska” tigerhajar året runt.

I dag sätter hon ut fångstlinor i Maroochy-floden som flyter genom sydöstra Queensland's Sunshine Coast, tillsammans med Sea Life's Oliver Underwood och hajexperten Johan Gustafson, som doktorerar om hammarhajar.

Trion deltar i ett treårigt projekt som spänner över flodsystemen i södra Queensland, där märkningen av tjurhajar ska ta reda på hur arten lever i floderna och hur forskarna kan påverka hur hajarna interagerar med människor. Bonnie Holmes som leder projektet berättar att inget riktigt vet hur många tjurhajar det verkligen finns i Queensland, och att det generellt sett är svårt att veta hur många hajar som finns i Australiens vatten.

– Genom forskningen hoppas vi få reda på mer om tjurhajarna och om de behöver utökad skydd i flodsystemen här i Sunshine Coast, säger hon.

Tjurhaj, på engelska ”bull shark”, trivs i varmare vatten.

BILD: FIONA AYERST

Bonnie styckar vant upp en ål, tar en bit och trär den på en kraftig krok som är fäst i en lina. Den kraftiga röda bojen syns på långt avstånd och den mindre medföljande gula bojen kommer guppa på ytan när något drar i betet på fångstlinan.

Alldeles intill floden går någon med en barnvagn medan en cyklist svिसchar förbi. Bilarna och bebyggelse syns överallt, och på floden paddlar ett gäng surfare med armarna, liggandes på sina brädor.

Under ytan finns det tydligt gott om tjurhajar, eftersom arten går upp i floden från havet för att föda sina ungar i det bräckta vattnet. Hajarna lever sedan sina liv i floderna innan de som vuxna åttaåringar simmar ut till havs. Mangrove-skogen längre upp längs floden är skyddad och det tros vara här ungar spenderar sin första tid, även om många frågetecken kvarstår.

Det har regnat mycket på sistone, vattenflödet är högt och det har svämmat över på sina håll. Vattnet är brunt av jordrester, och regnet fortsätter att avlösa stunder då solen tittar fram bakom molnen. Perfekta omständigheter för tjurhajar som trivs bäst i grumligt vatten där de lättare kan överlista sina byten.

Efter att ha satt ut en rad fångstlinor längs floden väntar Bonnie, Oliver och Johan i runt en timme innan

BILD: UNIVERSITY OF SUNSHINE COAST

de återvänder för att vittja linorna. Linorna har sedan länge varit en omdebatterad fångstmetod i landet, där stora hajar fångas och dödas nära populära stränder. Problemet är att de stora krokarna som är inriktade på att fånga vit tiger- och tjurhaj även fångar andra marina djur, och enligt hajexperterna på dagens expedition fungerar inte linorna för att förebygga attacker, de beskriver de fångade hajarna som en ”nål i en höstack” som inte leder till färre attacker.

När myndigheterna sätter ut linor vittjas de ofta inte förrän efter 24 timmar, och då har ofta hajar och andra marina djur hunnit dö sedan länge.

Båten stannar till och forskarna börjar dra upp linan.

Tjurhaj.

ARKIVBILD: KEITH A. ELLENBOGEN

I dag sätter Bonnie Holmes ut fångstlinor i Maroochy-floden som flyter genom sydöstra Queensland's Sunshine Coast, tillsammans med Sea Life's Oliver Underwood och hajexperten Johan Gustafson.

Hajexperten Johan Gustafson doktorerar på hammarhajar.

Bonnie förbereder bojarna och fångstlinorna för tjurhajar.

BILDER: JOHAN AUGUSTIN

– Hajar behöver fortsätta att simma för att andas, säger Oliver.

Ett sätt att motverka det onödiga lidandet är användningen av ”smarta” fångstlinor, en metod som forskarna vill se större användning av längs Australiens kuster. Metoden går ut på att signaler går ut direkt från en satellit-länkad kommunikationsenhet, vilket gör att hajar snabbt kan märkas, förflyttas och släppas ut levande igen.

Runt en timme har passerat och motorbåten närmar sig den första linan med bojarna.

– Kolla som bojerna guppar, säger Bonnie.

Båten stannar till och forskarna börjar dra upp linan.

– Här har vi en liten ”bullie”, säger Bonnie och berättar att det är smeknamnet som forskarna använder för bullsharks, tjurhajar.

Hajen, som bara är runt fyra månader gammal och runt 90 centimeter lång, sätter igång en ordentlig kamp när Oliver och Johan försöker hålla den uppnödvändigt i vattnet, vilket är lugnande för hajar när de ska undersökas.

– Här var vi en kämpe med ett riktigt humör, säger Johan.

Johan klipper av ett litet prov av ryggen för att jämföra genetiken med andra tjurhajsbestånd i landet, samtidigt som han för upp en sticka i hajens analöppning för att kunna

Fakta: Världens hajar

- Runt 180 av världens omkring 400 hajarter lever i Australien och det upptäcks fortfarande nya hajarter i världshaven. Sedan början på 1970-talet har världens hajar och rockor minskat med över 70 procent, som ett resultat av ökat fisketryck. Många arter hotas nu av utrotning. Samtidigt ser det betydligt ljusare ut för vissa arter som till exempel tjurhaj och vithaj, vars bestånd ökar på sina håll.

Källor: Nature, University of Sunshine Coast

ta del ”av vad hajarna äter”. Just denna individ är för liten för att märkas med en sändare. Eftersom hajarna måste vara över en meter långa, så Johan klipper av kroken och släpper tillbaka hajen när testerna är utförda.

Hajgänget ger dock inte upp här. Dagens mål är att förse unga tjurhajar med sändare och följa deras rörelsemönster längs östkusten, hundratals mil.

– Forskningen går även ut på att uppmäta läkemedel och giftrester från jordbruket som spolas ut i floderna, säger Bonnie medan Johan gasar vidare mot nästa lina.

Den visar sig ha en tjurhaj på strax över en meter i längd och som gång där märks. Sammanlagt fångas sex ”bullies” under morgonen, där prover tas på några av dem och resten blir försädda med sändare.

Bonnie är nöjd med dagens fångst.

– Det indikerar att vi har en frisk barnkammare här i floden, säger hon.

Hajforskningen stannar emellertid inte bara inom Australiens gränser. På många håll i världen blåser nu nya friska vindar på området – där förbud eller reglerade hajfiske i länder som Maldiverna, Seychellerna och USA ser sina bestånd komma tillbaka. Även i grannlandet Indonesien är det goda nyheter på gång där landet nu samarbetar med australiensiska akvarier, som föder upp leopardhajar – en art som är utrotningshotad i Indonesien och nästan har försvunnit helt från dykparadiset Raja Ampat.

– Ungarna kommer sättas ut där igen. En levande haj i många fall numera är värd mer än en död, säger Oliver.

– Dykturism är ett sätt att rädda hajarna och det kan vi hjälpa till med från vår del av världen, säger han.

Johan Augustin
utland@gp.se